

ВІРА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Памятка ювілею
Берестейської Унії

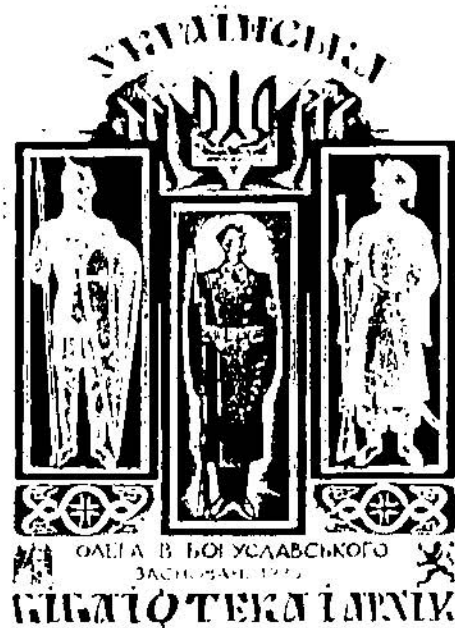

Видавництво і Друкарня
ОО. Василян в Мондері
1946.

ВІРА УКРАЇНСЬКОГО НАРОДУ

Памятка ювілею
Берестейської Унії

За дозволом духовної власти

Видавництво і Друкарня
ОО. Василян в Мондері
1946.

diasporiana.org.ua

Св. єщмч. Йосафат Кунцевич,
що віддав життя за святу Єдність.

Теофіль Коструба

ВІРА КНЯЗЯ ВОЛОДИМИРА.

Почавши вже від Берестейської Унії, 1596, уніятські полемісти й історики старалися виказати, що найдавнішою релігією в Україні була релігія католицька. Особливо улюбленим аргументом було те, що в тім часі, коли Володимир Бел. приймив із Візантії християнство; Фотієва схизма була пригасла, а Керуларій виступив аж 1054 року. Отже в кінці X століття, в часі, коли Володимир Великий приймав християнство, між Грецією й Римом панувала одність, папу визнавали головою всієї вселенської Церкви. Такий погляд став традиційним в українській католицькій історіографії. Уже св. Йосафат висловив його в своїм творі про хрищення кня-

зя Володимира. (Я. Гординський, Український елемент у діяльності св. Йосафата Кунцевича. "Записки ЧСВВ", т. I., вип. 2-3, ст. 367 і 368). Стрічаємо цей погляд і в новішій літературі, аж до останніх часів.

Такий погляд спирався передусім на довірю до літописного оповідання, що, мовляв, мало про прийняття християнства з Візантії ясно говорити. Та ні в літописнім оповіданні ні в яким іншому українським нема вказівок, щоб якраз Візантія провела християнізацію України, а вказується тільки на Корсунь на Криму, старий Херсонез таврійський. Тим часом корсунці ненавиділи візантійським греків за обмеження самоуправи Корсуня. (М. Грушевський. Історія України-Руси, т. I. 3 вид. Київ, 1913, стор. 96). Ми маємо деякі вказівки, що корсунці мали спеціальні симпатії до України. Нпр. в 2-ій пол. XI ст., як греки

довели до вбиття кн. Ростислава Володимировича в Тмуторокані, а корсунців повідомив про це вбийник, вони побили його камінням. (Про літописну вістку в кн. Галицько-вол. літописі пер. Т. Коструби, т. I. стор. 26-27). Ще з IX ст. маємо загадкову вістку про Русина, що в Корсуні мав псалтир і євангелію, писану "руськими письменами" й від нього мав учитися св. Костянтин-Кирило. Врешті з літопису знаємо, що корсунський священник Настас подав Володимирові вістку, де були водопроводи, щоб їх перетяв і здобув місто. Видно, що духовенство корсунське, як і загалом корсунці, були прихильні Україні, — подібно як і ті, що каменували вбийника. З того можемо робити висновки, що в Корсуні було багато словян, отже — Українців, і з поміж них набиралося духовенство, що його Володимир і взяв на проповідь до Києва. Видно, що воно

добре вміло по-українськи, отже чисто грецьке не було. А що Володимир брав єрархію чи духовенство з Візантії, про це в літописі (ані в інших місцевих, українських джерелах, ані в грецьких) нема ні слова.

Одне пізніше джерело, до того писане далеко, в Сирії, а ще пізніше (к. половини XI ст.) доповнене, ібн-Яхія говорить про присилку з царівною Ганною "Митрополитів (!) Єпископів" в Україну, але воно має характер пізніше твореної легенди. Нема там ні слова про похід Володимира на Корсунь, бо це було для Греків неприємне, натомість Яхія фантазує про "багато церков", що ніби-то в Україні вибудувала Ганна. Далі, згідно з ібн-Яхією, якраз ті "Митрополити й Єпископи" мали ніби-то охристити Володимира, під час коли в літописі сказано, що охриститв його корсунський єпископ, а на місці в Ки-

єві різно говорили про це. Таким способом в ібн-Яхії бачимо не історичне джерело, але пізніший тенденційний препарат, що мав приписати виключну заслугу в наверненні України — Візантії. (Текст Яхії в українським перекладі гл. в кн. М. Грушевського. Виїмки з джерел до історії України-Руси, Львів, 1895, стор. 98).

З огляду на все це можемо сказати, що Володимир В. зовсім не мусів приймати християнства з Греції (Візантії). Мороховський учений Прісьолков поставив гіпотезу, (М. Приселкова, Очерки по церковной і політичной історії древней Руси, 1913), що Володимир приймив християнство з Болгарії (патріархат в Охридї, незалежний від Візантії), й цей погляд прийняло багато дослідників — католиків і некатоликів (Томашівський, Кох, Андрусак і ін.).

Та рівночасно з тим досліди, проваджені над історією грецької

схизми, виявили, що згода між церковним Сходом і Заходом у часах Володимира В. була тільки переминаюча. Патріярх Сергій, що після Микити ХризOVERга був патріярхом у Византії (999-1019), подбав про відновлення схизми й про канонізацію Фотія, (Dr. A. Michael, Humbert und Kerullarius, Quellen und Studien zum Schisma des XI. Jahrhunderts T. I, II. Paderborn, 1930. Пор. рец. в Записках ЧСВВ., I. IV., вип. 1-2, стор. 360-364). Оскільки б отже Володимир прийняв віру й епархію від византійської Церкви, то був би попав разом із нею в схизму. І були б його уважали на католицьким заході за схизматика. Це був такий час, коли відновилося роздрознення й коли захід був дуже чуткий на схизму. Треба б отже було сподіватися голосів на заході, що вважали б Володимира Вел. схизматиком. Тим часом воно не так.

Маємо писання двох католицьких німецьки єпископів, сучасників Володимира, про нашого князя. Один — це св. Брунон із Квербургу, що був 1007 року в Києві у Володимира Вел. Він приїхав сюди з метою провадити місійну акцію між печенігами. В тій справі помагав йому кн. Володимир, дав свого сина (мб. Святослава) за закладника й ставився до св. Брунона дуже сердечно. Брунон міг навіть висвятити єпископа для печенігів. В своїм листі до цісаря Генриха II пише Брунон про Володимира якнайкраще й не робить ніде ні тіні натяку, що Володимир не католик. Впрочім це ясне: не міг би хіба католицький єпископ не старатися наперед повернути князя — схизматика, заки скористає з його помічі в місійній праці! (Ів. Франко, Брунон із Квербурга, гість Володимира Великого в 1007 р. (Причинки до історії України-Руси, Львів, 1913, стор.

111-123).

Другий католицький єпископ, Тітмар, єп. магдебурський (†1018) був навіть неприхильно наставлений до Володимира, зле висловлюється про його моральність, називає його навіть із того огляду “фальшивим (цебто: недобрим) християнином,” але не може закинути йому, що він схизматик. Таксамо згадуючи про архієпископа Києва, не робить найменшого натяку на його неправовірність. Тітмарову опінію виробляли поляки й німці під впливом свіжого польського конфлікту 1018 р., увязнення в Києві католицького єпископа Райнберна й т. д. — Отже що ж природніше було б, як покликатися на неправовірність такого противника!

Коли ж того не зроблено, то видно, що годі було. Тим самим також Тітмар виставляє засвідчення католицької правовірности Володимирові В. і його архієписко

пові. (Текст в укр. перекладі М. Грушевського, Виїмки, стор. 95-97).

Вже ці два засвідчення вистарчили б, щоб не мати сумнівів щодо католицької правовірности Володимира В. Тепер насувається питання: яке було відношення Володимира до Апостольської Столиці? Це питання й відповідь на нього надзвичайно важливі: вони могли б остаточно вирішити справу. На жаль римські архіви досі не подали документальних вісток у цій справі — може їх тепер там і нема. Зате в одному пізнішій московсько-літописнім збірнику в т зв. “Никонівським літописі”, чи скоріш патріяршім, з 1550-их років, заховалося кілька корисних вісток про взаємини Володимира В. з Апостольською Столицею.

Коли ті вістки піддамо якнайострішій історичній критиці, то вони її видержать. Патріярший літопис складала фанатичні вороги

Риму. Складений він, як уже сказано, в 1550-их роках, у Троїцькій Лаврі в Сергієві Посаді, а як правдоподібного автора того літопису подають московського митрополита Йоасафа (1555 р.). Він довів літопис м. б. до 1454 р. отже частина, що відноситься до Володимира Великого, належить його перові. Становище до католиків вороже в літописі й інших писаннях Йоасафа (на пр. "Книга против папистов о исхожденіи св. Духа"). Він займався історією, як про це свідчить його бібліотека; м. ін. у місяцеслов він вставив імена руських святих: Митроп. Петра, Бориса, Гліба й Володимира. (Гл. С. П. Розанов, "Никоновський летописний свод й Йоасаф, как один из его составителей. "Известия по рускому языку й словесности", (т. III. вип. I. Ленинград, 1930, стор. 269-287). Значить, оскільки в літописі маємо нотатки про взаємини Володимира

з Римом, що не відповідають тенденції літопису, то ясно, що записки ті взяті зо старших кодексів, що їх оригінал сягає часів Володимира Великого.

Отже в Никон. літописі маємо короткі записки про посольства Риму до Володимира В. й про посольства Володимира до Риму. Під р. 988 читаємо: Прийдоша послы изъ Рима отъ Папи й мощи святих принесоша". Це якраз час, коли Володимир облягав Корсунь і старався про духовенство для місійної праці в Україні. Знаємо, що Володимир із Корсуня привіз до Києва мощі св. Климента. Це була голова св. Климента, що про неї ще знаємо в XII ст. в Києві. (Гл. Т. К., Культ св. Климента Папи в давній Україні. "Нова Зоря", 1935, н. 14). Але що з Корсуня мощі св. Климента вивезено до Риму (св. Кирило), то вони могли бути прислані тільки з Риму. Такий здогад висловив уже

Голубинський (Исторія русской Церкви, т. I. ч. I. Москва, 1880, стор. 192). Моці святих призначається для церков; і дійсно, моці св. Климента були уміщені в Десятинній церкві, першій, що її збудував Володимир і віддав Настасові під опіку.

Під 991 р. цей літопис знов нотує прихід послів із Риму ("С любовію й честію"). Це рік викінчення Десятинної церкви й установлення на зразок десятини на прожиток духовенства. З 994 р. маємо тут вістку про посольство Володимира до Риму.

Все це діється за понтифікату папи Івана XV (985-996). На очах цього папи Володимир христився й заводив християнство в своїй державі. Папа, певно, поставився, щоб Володимир не брав єрархії з Візантії. Характеристичне, що грецькі письменники, хоч згадують про подружжя з Анною, мовчать про хрищення України—

видно це був для них неприємний факт.

Про посольство до Володимира від папи й королів чеського й угорського пише Никон. літопис під 1000-им роком, а 1001-го нотує посольство Володимира до Риму. В тім часі схизма була вже відновлена, як доказав вище наведений Міхель. На тім тлі відносини Володимира В. до Риму ще цікавіші: це ж Володимир свідомо ігнорує схизматицьку Візантію та зноситься з Апост. Столицею. Яку ж ціль мали ці зносини? Можемо з великою правдоподібністю сказати, що тут ішли переговори про єрархію української Церкви. (Никон. літ. у Полном собраніи русских літописей, т. IX, Спб. 1862, стор. 39, 42, 57, 64, 65, і 68).

Наш найдавніший літопис (т. зв. Несторів) знає за Володимира єпископів (по імені не названих), що засідають навіть у держав-

ній раді князя, але не подає, звідки Володимир їх узяв. На Византію не робить найменшого натяку.

Як бачимо з усіх наведених фактів, католицька правовірність св. Володимира Вел. не може підлягати ніякому сумнівові. Проти закиду католицької сторонничості в представленні (В дуже різкій формі цей закид див. московський Научно - литературный Сборник Гал.-рус. Матици, т. VIII, Львів, 1837, стор. 142 і прим.

2) можемо, — крім доказів, поданих у нашій статті, — сказати так: Що торкається охридської гіпотези початку української Церкви, то її створив не католик, але православний, Прісьолков, а піддержують її не тільки католики, але й протестант пр. Кох — отже хіба не створено тої гіпотези на радість католикам, але тому, що так ликтують факти. Відносно ж достовірних вісток про зносини

св. Володимира з Апостольською Столицею в Никон. літописі, то достовірність їх чи не перший доказав якраз ворожий католицькій Церкві православний московський професор Голубинський. Він говорить про ці вістки, що вони достовірні, бо не було причини підробляти їх — скоріш пізніша цензура викинула їх із "Повісті временних літ" і вони зацілили тільки в Никон. зводі. (Наводимо дослівно його думку): "Ніт никакого оснований подозревать, чтобы они были позднейшим вымыслом, потому что вовсе нельзя придумать побудженій, по которим вымысл мог быт сдѣлан а наоборот, должно думать, что в древнейших дошедших до нас редакціях первоначальной літописи ізвістія опущени, в чему без труда может быть указа но й побужденіе, какаво — желаніе позднейших редакторов изгладить из памяти нашей історіи о сношеніях наших с папами."

(Исторія р. Ц. I. 1., с. 192). Отже краще — про тенденційність не говорити, бо вона тут ні при чім. Ми спираємося тільки на фактах, на правді. “Порозумійте правду, а правда визволить вас.”

Др. В. Мурович

**НАША УКРАЇНСЬКА ВІРА —
ЦЕ КАТОЛИЦЬКА ВІРА.**

Щасливим був наш український нарід у тих роках, коли Володимир Великий прийняв Христову віру й увесь нарід увів на християнсько - католицьку дорогу спасення. Та згодом, через схизму грецького патріярха Керуларія, що відлучився від Католицької Церкви (1054) й за його незединених наслідників в Україні, що була під впливом грецьких єпископів, померкло життєдайне сонце правдивого християнства й настали часи жалюгідного упадку.

Проте Українці, принаймні свідоміші, були завжди проти схизми. Великий князь Ізяслав, Данило звертаються до папи за поміч-

чу проти диких орд, а київські митрополити, Петро Акеревич на ліонському соборі (1215), Ізидор на флорентійському (1439), Григорій Цамбляк (1459), Йосиф Солтан (1498 - 1517), відвертались від православ'я, як від мертвеччини, і, не зважаючи на великі труднощі й переслідування, стояли непохитно за церковне об'єднання з Римом. Та упадок української держави й безоглядна політика Москви, що перейняла була на себе роль Візантії, нищила всякі унійні заходи свідомих Українців.

Зо Сходу тимчасом наступає на Царгород грізна навала — Турки. Римські папи посилають поміч візантійським цісарям і під їхнім натиском патріарх є склонний навіть від схизми завернути.

(Головна різниця між Римом а Царгородом щодо віри була ця, що царгородський патріарх не хотів признати римського папу наступником апостола Петра, що йо-

му сам Христос дав верховну владу в своїй Церкві, але себе признавав намісником Христа, хоч через 10 століть римський папа був зверхником у всім християнським світі. Крім цього в римським символі віри було сказано, що св. Дух походить від Отця й Сина, а в царгородським визнано, що св. Дух походить тільки від Отця).

Московські князі, що на початку 12 століття відділилися від Києва, створили собі державу спершу в Суздалі, опісля в Москві. Там у короткому часі вперше добре забезпечили за собою панування на Сході, маючи при цьому піддержку татарської зверхности, що їй підлягали, а по збуренні Києва московським князем Андреем Боголюбським, 1169, надали собі титул великого князя московського на місце дотеперішнього київського, що його влада була перенеслась частинно на західно-українські землі, до Галича, де то-

ді княжив князь Ярослав Осмомисл, що про його славу згадує "Слово о полку Ігоревім".

Щобільше, московські князі, скориставши з упадку Царгороду, присвоїли собі герб візантійських цесарів, двоголового вірла, надали собі титул царів, а крім цього проголосили московський патріархат, із чим царгородський патріарх погодився. Акт проголошення московського патріархату мав місце 1589 року себто в тому часі, коли землі правобережної України належали вже до Литви (а до Польщі від політичної унії в Любліні, 1569).

Тоді єпископи з українських земель, за дозволом царгородсько патріарха, настановляють окремо київського митрополита (що не признавав зверхности Москви) й остають покищо залежні від Царгороду. Але скоро постановляють відірватись від Царгороду, тимбільше, що управа українською

Церквою з Царгороду, зайнятого турками (1453), була утруднена. До того бували там перекупства при обсаженні єпископських престолів; хто більше заплатив царгородському патріархові, той став єпископом (симонія). У Львові надано навіть міщанському Братству право "ставропігії" тобто незалежності від львівського єпископа, а одночасно надало йому право нагляду над єпископами.

Українська тодішня Церква переживала часи морального впадку.

Зеднання з Католицькою Церквою

Щоб рятувати себе перед упадком та чужими впливами, заключають українські єпископи 1596 року злуку з Римом у Бересті, на що київський митрополит Рагоза дає свою згоду. (Переговори в цій справі тяглись від 1590 року, тобто 6 літ). Таким чином наші єпископи сподівались поставити Церкву сильною, тимбільше, що

римська Церква в Польщі (польська) стала поважною конкуренткою, коли позбулась у себе реформації 1577 року і на зїзді в Пйотркові прийняла постанови тридентського собору з 1515 року та провела санацію в своїй Церкві. Її вплив був такий великий, що українські магнати й шляхта стали масово переходити з православ'я до Католицької Церкви в латинським обряді, що в практиці значило ставати поляком.

З українських єпископів, що не підлягали московському патріярхові, були: 1) митрополит київський, 2) єпископ холмський, 3) єпископ володимирський, 4) єпископ львівський, 5) єпископ луцький, 6) єпископ перемиський, і два єпископи білоруські, що разом творили одну провінцію, а саме 7) єпископ полоцький і витебський та 8) єпископ турівський.

Вороги зєдинення

Коли прийшло до заключення Унії (1596), тоді князь Острожський, волинський воєвода, підчинений польському королеві, почувши себе ображеним, що Унію заключено не по його думці, хоч засадничо він був перше сам приклонником зєдинення з Католицькою Церквою, підмовив двох українських єпископів, львівського й перемиського (отже обидвох галицьких), до протесту. Він скликав у Бересті одночасно другий зїзд, де осудив митрополита й прочих єпископів, що стояли за обєднання з Римом; та за ним була меншість. До голосу більшости прилучились також і 3 василіянські архимандрити. Більшість вирішила, а Польща зайняла невтральне становище.

Через Берестейську Унію українська Церква усамостійнилась, а одночасно стала правдивою (не схизматичькою), Христовою Цер-

квою. Тепер до неї не могли мати права московські патріярхи, що завсіди дивились на наші землі, як "руські", а Поляки теж не могли виступати так агресивно проти Греко-Католицької Церкви, бо вона була залежна просто від папи.

Проти Унії були московські князі, Поляки, Турки, Чехи, Німці.

1) Московські князі зглядно царі й патріярхи представляли, що Унію накиннули Поляки. Вони то, що завдяки Татарам панували на Лівобережній Україні, підюджували українське громадянство проти митрополита. Звідси походить, що мало свідома частина вважала православя з Москви своєю релігією. За таким поглядом пішло наше козацтво, пішли наші гетьмани — Сагайдачний, Хмельницький, Дорошенко, що мало опісля шкідливі наслідки.

2). Поляки були спершу за Унію, а згодом стали проти неї. Нічого в цім дивного. Польща бу-

ла зєднинена з Римом, то не могла виступати проти заходів українських єпископів, що єднались із Римом; та коли побачила, що через те українсько-католицьке громадянство стало релігійно самостійне та що колонізаційні заміри годі здійснити, піддержує опісля знов православя, як слабше організовану церкву. Польща ще в 14 столітті оснувала була в княжому Галичі православну митрополію тоді, коли ще Царгород не був турецький, і загрозила була навіть переходом населення до Католицької Церкви, якщо б Царгородський патріярх не дав на це згоди. (А патріярх не хотів цього вчинити лякаючись Москви, що тоді вросла була в силу).

3). Проти Унії взагалі були Турки, що були в наступі на Європу і боялись впливу римських папів, що готували протинаступ.

4). Проти Унії були Чехи-гусити, що почали були ширити гу-

ситизм навіть в Острожській Академії.

5. Проти Унії були німецькі протестанти, що получились разом із православними, боячись римських впливів. Через Унію в Бересті поділились Українці на дві частини: західні українські землі (Львів — Перемишль) тоді називані “руські”, остали при православ'ї, а східньо українські до Дніпра, включно з Києвом, при Унії. За Дніпром панувала Москва, що вже була там zorganizувала свою церкву.

Цього фактичного стану не треба забувати тому, що багато Українців представляють справу в такому світлі, як Москалі.

До 1700 року були на українських землях дві Церкви: зєдинена й незєдинена. Коли підкреслювано віру, то через це зовсім не стверджувано української приналежності, що в нас досі заховалось було на Лемківщині. З того титулу Лемківщина перейшла бу-

ла в останнім часі на православя.

Між Українцями по крові настає ла полеміка. З одного й другого боку боронено свого погляду. Розгорілась боротьба, що в ній Москва станула по стороні православних. (Сумне явище, бо православя стало засобом до московської асиміляції). З боку православних за намовою Москви, було вбито в Вітебську, 1623, уніятського архієпископа, св. Йосафата Кунцевича, й хоч здавалось, що Унія впаде, мученицька кров зродила далі ревних наслідників. Завдяки проливу крові Унія зросла в силу. Появились із кругів українського уніятського духовенства полемісти, як Іпатій Потій, пізніше Мелетій Смотрицький. Противниками полемістами були: Смотрицький перед наверненням, Броневський, Йов Борецький, Іван Вишенський. Унії боронив також у своїх проповідях холмський єпископ Суша.

В тім часі Польща відіграла навіть зрадливу роллю.

Польський король Володислав IV, скликав 1650 року зїзд православних, а опісля вислав представництво до папи за проводом Осолінського, "щоб знести Унію". Польща воліла мати православя, бо легше було перетягнути людей на латинський обряд, а тим самим зробити Поляками коли Українська Церква зо своїм східнім обрядом такої можливості не давала. Була вже обєднана, морально сильна.

Це треба завсїди памятати. А що це правда, то доказом є сини князя Острожського, що перейшли ще за його життя до Католицької Церкви в латинським обряді й стали Поляками, а навіть Острожську Академію передали польським ОО. Ісусовцям. Українці, що орієнтуються на православя, разом із Москалями промончують що умовину, що кидає

сумне світло на старого Острожського, що хоч був оборонцем православя, то не придержав при українській нації своїх власних синів. При Унії такої втрати не було б.

Поляки почали врешті Унію переслідувати; не впустили нашого митрополита до сенату, а наших єпископів до сейму в Варшаві. Та українські єпископи Унію прийняли не для титулів, але вони мали на оці релігійні цілі, а одночасно національні, що виявилось у дальшій розвою Унії.

Західні Українці-Галичани, побачивши певну користь із українсько-католицького обєднання, 1700 року перейшли теж до Католицької Церкви. Опісля всі вісім єпископів зібрались у Замості 1721 року й теж провели обновну реорганізацію Українсько-Католицької Церкви, що перетривала аж до розбору Польщі 1772 р. Спонуку до цього кроку дав львівсь-

кий єпископ Йосиф Шумлянський, великий українець і політик, що стверджує навіть проф. Дмитро Дорошенко в своїм творі про Церкву.

Православя на послугах Москви

При розборі Польщі припадають українські землі на схід від Збруча — Росії, а на захід — Австрії.

Цариця Катерина II, що бере під свою руку Правоберіжжя, змісія розв'язує самотню українську організацію, Запоріжську Січ. У приборканні українських козаків відіграє відемну роль православне духовенство. Настоятель церковні на Січі, православний священник Володимир Сокальський, заборонив козакам ставити опір рішенням цариці й 8,000 козаків, що стояли тоді кошем у Чортотмлик у й Базавлуку, здають становище без вистрілу й протесту та складають зброю, хоч багато

сильнішим відділам Татар і Турків ставлять спротив і перемагають. (Нпр. за отамана Сірка славно оборона Запоріжців на другий день Різдва).

Цього факту Україні не знають, його затирають. Аж Кашенко в своїх оповіданнях про скасування Січі цей ганебний факт виводить на денне світло, де представляє обурення козаків.

Так православя завело українських козаків у московську неволю.

Катерині цього мало. Вона зносить Унію на Правоберіжжю, що проти неї так ворожо виступало в релігійних справах несподоме на ше козацтво, а священників, привязаних до Унії, арештує й висилає на Сибір. Вона, ще до недавня Німкня — протестантка, зводить до одного руськість і православя.

Хмельницький рівнож піддав Україну цареві з того титулу, що цар був православний. Унію пред-

ставляла Москва як польський ви нахід, подібно й українство; однак відомо, що Польща так із уніятами, як із православними однаково поводилась і до сейму та сенату не допускала, релігійних практих не дозволяла. (Засвідчає це в своїх споминах уніятський протопресвітер при луцьким соборі, о. Бродович).

Москва нищить Унію й українську культуру

В 1839 р. скасував цар Микола I св. Унію на Волині і Литві. (Був це той самий цар, що запроторив Тараса Шевченка в тюрму). Багато тоді українсько-католицьких священників, за вірність католицькій справі, увязнено й вислано на Сибір. Соловки, позбавлено посад. Проти цього запротестував папа і львівський митрополит М. Левицький. В 1875 році касує цар Олександр II св. Унію на Холмщині. Священників, що не підда-

ються цьому світському наказові, увязнює, висилає на Сибір. Деякі тікають у Галичину, а на їхнє місце мандрують на Холмщину ті греко-католицькі священники — русофіли з Галичини, що їхні предки так довго держались із Острожським православ'ям, поширюваного зокрема в Галичині ставропігійським Братством у Львові, піддержуваним Поляками. Під опіку Росії йдуть отже по-зрадницьки наставлені люди. (Цікава є книжка О. Кониського з часів переслідування Унії "В гостях добре, дома ліпше.")

В 1876 році видає цар Олександр II "указ", що ним заборонено вживати української мови в слові й письмі.

Українці цей акт самоволі підкреслюють, як драконський, але насильне знесення Унії, як це влучно завважав бл. п. митрополит Шептицький, уважають за звичайну річ, хоч вона більш бру-

тальна, ніж попередня, а до цього зрошена невинною кровю українських мучеників і визнавців.

Доходить до цього, що 1940 року, православний собор-катедру в Холмі, що її збудували Українці-католики, а ревіндикували для себе Поляки, передають Німці православним тому, що Московалі зробили були собор 1875 православним!

З цих двох актів 1875 — 1876 бачимо, що Росія в однаковій мірі переслідувала нашу Церкву й народність, не признавши ні окремої релігії ні нації. 'Адін язик, адін народ православний.' В таким дусі поставила Росія пам'ятник Хмельницькому в Києві: "Волимо під царя православного"

Щобільше, по невдатім бою під Полтавою, 1709, де прийшло до зудару між Мазепою, гетьманом України, й Петром I, царем Росії, вирішено православним Синодом у Петербурзі виклинути

кожного року на Різдво св. Івана Христителя гетьмана Івана Мазепу за те, що зрадив царя.

До світової війни, 1914, православні Українці, Огієнко й Скрипник, що сьогодні стали єпископами й так православля підкреслюють, ні одним словом не запротестували проти цієї московської анатеми-виклинання, коли до церкви ходили. Знайшлося тільки коло 20 українців, що з цієї причини демонстративно виступили з православної церкви й прийняли католицьку віру, як наприклад др. Базилевич (нотар у Замості, 1940) й інші, за що дра Базилевича стрінула догана від українсько-православного єпископа Огієнка. Що за логіка! Аджеж цей крок був правильний, а навіть повинен був бути більший своїми розмірами. Видно, що Українці були приголомшені московським православ'ям, коли не протестували.

В 1905 році пов'яв у Росії дух

волі й була проголошена воля віроісповідання. Тоді бувші Українці-католики (а з наказу царя — батюшки “православні”) хотіли вернутись назад до Української Греко-Католицької Церкви, але їм сказали: “Нет места для Греко-католикоф в Рассеї.” Тоді ті колишні греко-католики воліли піти до латинського косяола, ніж о-ставати при православю.

Український Піємонт

З українських земель, що перейшли були 1772 року до Австрії, була тільки Галичина (а давніше й Карпатська Україна, що належала до Австро-Угорщини). Тут Унії не знесли, але противно, за старанням наших єпископів о-сновано Духовний Семінар, спершу в Відні, а опісля у Львові для виховання й образування українського духовенства. З рядів цього духовенства вийшло відродження української Галичини. До

провідників цього руху належали: о. Іван Могильницький, автор української граматики з 1817 р., о. Маркіян Шашкевич, пробудитель української Галичини, о. Данило Тянчкевич, патріот і політик, о. Корнило Устіянович, поет, о. Данило Лепкий, а також єпископи: Левицький, Литвинович, Снігурський, що висунули були навіть домагання поділу Галичини на українську й польську (1848).

Українська Греко - Католицька Церква в Галичині стала національною Церквою, заборолом української народности, аж доки її вплив не відірвали самі Українці, як Дрогоманів із Наддніпрянщини, що виступив ворожо проти православної Церкви в Росії, але коли треба було йому опісля по “указі”, 1876, тікати з Росії, ту саму роботу продовжував у Галичині. За ним пішли: Франко, Павлик, др. Трильовський, др. Лев Бачинський, др. Данилович,

т. зв. поступовці, що поправді назад завернули історію українського руху в Галичині (це підкреслює проф. др. Княжинський у святковій статті з нагоди Різдва Свят у "Краківських Вістях", 1945).

Митрополит Шептицький

Але не всі пішли за гаслом Драгоманова. Проти нього виступив о. Данило Телячків, що доводив шкідливість цього становища. Більшість українського громадянства остала вірна своїй Церкві й своїм єпископам.

А вже тоді, коли у проводі Української Церкви в Галичині став митрополит Шептицький, українське громадянство повернуло назад свої симпатії в сторону своєї багатострадалної Церкви. Митрополит Шептицький, що високо підніс престиж Українсько-Католицької Церкви, став авторитетом, що на нього очі Українців

були звернені в часи добрі й лихі, так Українців-Католиків, як і православних. Зв'язок між ним, а досі індеферентним громадянством іще до I-ої світової війни сильно закріпився. Митрополит віддав себе всецело Церкві й народові. Він основує монаші Чини, українські школи, лікарні, музеї. Він висилає священників на дальші науки за кордон, спомагає мистецтво, фундує стипендії для української молоді, стає в обороні прав українського народу. Сильним голосом домагається оснування українського університету у Львові. В часі війни, 1914 року, арештований із наказу окупаційної російської влади і засланий у глиб Росії, вертається по революції, 1917, як герой-визнавець у авреолі слави.

Побачивши вкінці 1941 року, що надійшла відповідна хвиля релігійного поєднання, подібно, як 1596 року, кличе всіх українських єпископів, так католицьких,

як і православних, до об'єднання, з тією різницею, що колись закликав до поєднання митрополит із Києва, а тепер зо Львова. Видає відозву до всіх єпископів. Та по противнім боці був брак доброї волі. Навіть ніхто не відповів як слід. Вони воліли від себе зачинати історію, як навязати до традиції; вони почали творити нову релігію — автокефальну українську церкву.

Спостереження й висновки.

Кинувши ще раз оком на долю українсько-католицького об'єднання, треба ствердити, що проти св. Унії були продовж історії в першій мірі Москалі, що раз-у-раз висували свої права на "руські землі".

Проти Унії були Поляки, що що хотіли перебрати Унію в свої руки й тягнути користи, а навіть по першій світовій війні поширювали Унію на свій спосіб.

Проти Унії були самі Українці по крові, русофіли по переконанні, що орієнтувавшись на Москву, заперечували свою національність та воліли під царя православного. (Нпр. Лемківщина й частина Галича, що з політичних мотивів перейшли на православ'я).

Але Шевченко, що сам був православний, картає за те Українців, що зизують в бік православної Москви. Він є проти Москви з її релігією, з її месіянством, з виволення підяремних слов'ян; він не щадить докорів Богданові Хмельницькому, що віддав Україну Москві. Він, що так дуже карався на засланні й по тюрмах, гостро пятнує саме тих царів, Петра й Катерину, що веліли виклинати Мазепу й касувати українські права й установи. Тоді, коли в "Гайдамаках" описує сумні події колішчини, хотів би наче Поляків вразумити, щоб закинули свою релігійну нетерпимість.

Спокійна й глибока застанова над історією Українсько-Католицької Церкви приводить нас до спостереження, що вона сповняла між нашим народом своє релігійно-духовне завдання в справі спасення душ, а одночасно спомогала зріст нашого національного освідомлення, самоозначення та державної незалежності.

В очі впадає факт, що дня 1 листопада, 1918 року 3 і пів мільйона галицьких українців-католиків виставили 100,000 армію й станули в обороні національного добра, коли Польща підняла руку проти нашої самостійності; а в тому часі на православній Наддніпрянщині, звяленій сильною русифікацією, українська армія була малочисельна й мало видержлива, а навіть із ворожою українській нації Польщею заключила договір, зрікшись української Галичини. Такі факти треба мати на увазі, коли говориться про силу

й ролю католицизму й православ'я в Україні.

Коли 1938 року Польща нищила православні церкви, митрополит Шептицький станув в обороні православних, хоч, як український католицький єпископ, не будиши пастирем православних, не був по-справедливості обов'язаний до такого виступу.

Ці й подібні факти приводять нас до висновку, що наша національна Церква, що під кожним оглядом є для нас відповідна й корисна, є Українська Католицька Церква. На основі цього добра, що вона принесла нашому народові, вона має право об'єднати нас у цьому майже безвихідному положенні.

Нам треба раз-на-завсіди відлучитись й стати незалежно від православної Москви. Українська автокефальна церква по своїй суті й організації нам цієї сили не годна дати. Нашим спасенням і ря-

тунком буде однодушне об'єднання нашого народу в Українській Католицькій Церкві.

До цих слів Шановного Автора хочемо додати ще три завваги.

Перше, на висшість Католицької Церкви вказує це, що на американськiм суходолі є тільки одна Українська Католицька Церква, підчинена Святішому Отцеві в Римі, а православних церков є кілька. (о. П. Божик: Чому я на вернуся). А там є сила й правда, де "одне стадо й один пастир."

Друге замітне є це, що в час цієї страшної війни всі українські єпископи осталися на своїх місцях, у Галичині, усі були арештовані й деякі вже згинули від більшовицьких переслідувань, а українські православні єпископи залишили свої престולי й виїхали до Німеччини й Швайцарії. Постійність у вірі, аж до мученицької

смерти, українських католицьких священників і вірних у час жорстоких переслідувань Галичини більшовиками, засвідчає проречисто Божу силу католицької віри ("За червоним муром").

Трете, над чим повинні добре застановитись усі українці, є це, що покійний наш Гетьман, Й. С. Павло Скоропадський сказав перед смертю до присутнього біля нього священника, що як він вернувся б іще в Україну, то старався б усюди завести греко-католицьку віру, щоб таким чином раз на-завжди відлучитись від Москалів. Покійний Гетьман, що все життя провів у православній Церкві, пізнав вкінці, котра Церква подає більше добра українській нації. Вся історія Церкви в Україні засвідчає недвозначно, що спасення українського народу тільки в Українській Католицькій Церкві.

о. Дамаскин Попович, ЧСВВ.

ТРАГЕДІЯ УКРАЇНСЬКОЇ ЦЕРКВИ.

Друга світова війна, що принесла катастрофу для господарського і політичного життя українського народу, не минула і його Церкви. Страшна була мартирологія нашої Церкви за влади російських царів, та сьогодні більшовики рішили цілковито її знищити уважаючи її за непримиримого ворога.

Причини переслідувань.

Головна причина переслідування українського католицизму, як пише проф. М. Чубатий у "Свободі" з 3. VII, 1946 р., є ця, що воно стало могутнім засобом української національної відрубнос

ти від москалів, а тим самим кріпкою остоею українського духовного самостійництва. Друга причина того релігійного переслідування це те, що східне католицитво в Україні це поважно небезпечний ворог російського православ'я, яке в очах громадянства є скомпромітоване своєю вірною службою поліційній владі кожночасної Росії. При свободі віри така служальча церква, як російська, без моральних основ не могла б видержати соперництва з високоморальною церквою західніх Українців.

Оце дві причини, чому на галицьких українців спало релігійне переслідування, при відносно толерантнім віднощенні Совітів до місцевого римо-католицизму. Не зважаючи на відродження Західньої Церкви від світа, таки доволі багато відомостей про ці події передісталось за кордон так, що ми сьогодні маємо вже змогу у-

сталити факти та витягнути заключення щодо теперішньої та майбутньої судьби Церкви західних Українців.

Вже в часі першої червоної окупації Галичини подібно, як у часі окупації Галичини 1914 р., більшовики старались насаджувати тут російське православ'я. Проти кожного єпископа в Галичині поставили вони православного, однак це не мало ніякого результату. Тому після приходу більшовиків удруге на Західню Україну вони виробили докладну програму на знищення Українсько-Католицької Церкви.

Перший рік другої совітської окупації це була проба негідними засобами віддати Галичину під зверхність московського патріярха. В тій цілі патріярх Олексій видав послання до українських католиків, у яким взиває їх приступити до російської православної церкви. Та авторитет живого

ще тоді митрополита Андрея Шептицького був такий сильний і його вплив між українським народом був такий великий, що з цєю обставиною більшовики мусіли рахуватись.

По смерті митр. Шептицького (1. XI, 1944) розпочали вони повні заходи. Найперше повели зорганізовану пресову нагінку проти греко-католицької Церкви. На початку 1945 р. звертається патріярх Олексій знова поодинокі до всіх українсько-католицьких владик з пропозицією перейти на православ'я. Перший, що відкинув цю оферту, був митрополит Йосиф Сліпий; за ним пішли другі єпископи. Аж тоді розпочався наступ.

Арештування єпископів і духовенства.

Сподіваний головний удар дійсно прийшов 11 квітня 1945 року. Більшовики перевели дводневну

ревізію в катедрі св. Юра у Львові, а 13 квітня заарештували митрополита Йосифа Сліпого, його помічника Никиту Будку та єпископа для волинських уніятів Миколу Чарнецького, що від часів першої червоної інвазії на Західню Україну перебував у Галичині. Рівночасно арештували теж єпископа станіславівського Григорія Хомишина та його помічника Івана Лятишевського. За тим пішли арешти катедральних духовників, як ректора станіславівського семінаря о. Бойчука, ректора малої семінарії у Львові о. д-ра Чорняка та багато львівських священників. Коло тисячу наших священників вивезено на Сибір, а понад 200 розстріляно. В дорозі до тюрми біля Києва помер єпископ Хомишин.

Удар по єпархії ще не давав Москві бажаного результату, тому НКВД почав шукати за людьми, що взяли на себе роль юдів-

предателів. Найшов він їх у трьох священниках: о. др. Гавриїлі Костельникові з львівської дієцезії, о. др. Михайлі Мельникові, парохві Нижанкович із перемиської та в о. Антоні Пельвецькому з станіславівської. Провідну роль відіграв у цій справі о. Костельник, що як старинний Герострат теж добув світового розголосу, підкладаючи огонь під святиню свого народу.

Арештований у квітні 1945 у Львові НКВД-істами разом із митрополитом заломився під терором НКВД-истів і приїхав із двома вище згаданими отцями до організування так званої Ініціативної Групи для зєдинення Українсько-Католицької Церкви з сталінсько-православною.

Соборище у Львові.

18 березня, 1946, відбувся у Львові "собор" з 216 "представників" українських греко-католи-

ків і вислав чолобитню до Сталіна з заявою, що українська греко-католицька Церква зриває 350-літню унію з Римом і "вертається" назад до єдності зо "святою Російською Православною Церквою" та підчиняється під верховодство Алексія, патріарха з ласки Сталіна.

З Ватикану повідомляли, що "синод" очолювало "мабуть кілька священників-відступників, бо всіх єпископів і їх помічників совети виарештували й вивезли, і вони або повмирали або ще томляться в советських тюрмах". Щоб доповнити число учасників того збіговища, більшовицька влада наслала різних пройдисвітів. Зовсім певно, що коли б Москва могла назбирати більше священників-відступників як кільканадцять, вона це зробила б, щоб "синод" був численніший і випав більш імпульсивно. Участь у нім мали брати також Мельник і Пельвецький

висвячені ще 24. II. 1945 в Києві на єпископів. О. Костельник сподобився тільки титулу "митрофорного протоєрея."

Оттак вирішено на тім "соборі" канонічно положення греко-католицької Церкви, а державно-правне становище її вирішив уповноважений при раді міністрів УРСР по справам російської церкви письмом з 18. VI, 1946 адресованим до "Ініціативної Групи" для возеднання.

Заяви проводу Церкви.

Коментуючи московське повідомлення, згідно з яким Церква в Західній Україні постановила відірватись від Ватикану й "вернути на лоно святої Російської Церкви", св. Конгрегація для Східної Церкви зробила таку заяву:

"Під Церквою Західної України розуміють (у Москві) мабуть три католицькі дієцезії східного обряду в Галичині — Львів, Пе-

ремишль і Станиславів. Як так, то треба пригадати, що Єпископи цих дієцезій та їх єпископи-помічники зістали або заслани або увязнені тоді, як чимало духовенства поставлено в таке становище, що вони не можуть виконувати свого душпастирства.”

Рівнож наші єпископи в Канаді й Злучених Державах публично заявили, що “злука Української Католицької Церкви в Західній Україні з православною є неможливим ділом, бо всіх правно установлених Єпископів увязнили й вивезли, а таке рішення могло б запасти тільки на соборі єпископів. Тому на недавнє совітське проголошення задивляємось як на неіснуюче.”

Генеральний Секретар Закордонних справ УГВР — революційного національного правління воюючої проти більшовицького імперіялізму України, що єдино компетентно може заступати за кор-

доном Україну — вислав на руки Папи і представників Англії, Злучених Держав і інших держав при Раді ООН обширне меморандум у справі переслідування греко-католицької єпархії, священства і вірних.

Навіть Собор укр. Авток. Церкви на еміграції, зложений з 9-ох єпископів з митр. Полікарпом на чолі відбутий у березні 1946 р. в місті Еслінген потрактував факт “возєдинення” як грубе насильство і криваве переслідування української греко-католицької Церкви.

Маніфест Ініціативної Групи.

По львівській соборищі видала Ініціативна Група маніфест до українського католицького духовенства Галичини зїрвати з Ватиканом і приступила до їхньої групи. Це є тільки доказом, що Ініціативна Група не була головним чинником навіть у їхній апостазії. Головним чинником став тут

НКВД.

Члени Ініціативної Групи найшли однак проти себе солідарний мур духовенства та вірних. Коли на 3.000 духовних Галичини потрапили вони потягнути за собою тільки 42 духовних, то це доказує, як твердо стояло ціле українське духовенство та громадянство в Галичині при Святім Юрі, проти московської церковної залежності.

З таким малим результатом звернулися члени Ініціативної Групи до Совнаркому України. У відповідь дістали вони письмо, яким совітська влада приймає їхню працю до відома, признає їх одинокю владою в укр.-католическій Церкві та наказує їм доносити до НКВД-істів про поставу поодиноких духовних і монастирів що до їхньої акції. Органи совітської поліції НКВД стали помічниками духовних відступників.

Оце події, що розпочали муче-

ничий шлях галицьких українців. Нові кадри нашого духовенства арештовано й розстріляно. Між арештованими подають також 170 Василян, 40 Редемптористів, 20 Студитів, між розстріляними 38 Василян, 30 Редемптористів.

Папська енцикліка.

Проти нечуваного переслідування Української Церкви видав 23. XII, 1945 р. Св. Отець Пій XII Енцикліку "Orientales Omnes Ecclesias" з нагоди 350-літньої річниці Церковної Унії заключеної в Бересті в 1596 році. В третій частині цієї енцикліки Папа описує мучеництво нашої Церкви, якого до конують Совіти під покришкою політичних закидів, коли рівночасно московський патріярх закликає до розриву з Римською Апостольською Церквою. Це все робиться в часі, коли на міжнародніх конференціях проголошується релігійну свободу, а рівночасно на

українських землях її забороняється. Св. Отець кличе Божого милосердя, щоб успокоїв цю бурю й рівночасно просить всіх єпископів та вірних до молитви й покути, щоб Українська Церква могла бути знова свobodною. Дальше висказує Він слова потіхи для увязнених українських єпископів, взиває священників стояти мужно в обороні св. віри, а вірних заохочує бадьоро видержати в цих важких переслідуваннях, щоб зберегти свою віру.

Роля Берестейської Унії.

Оця так звана уніятська Церква, що в найтемніших часах українського народу — по упадку гетьманщини, по зруйнуванню Січі, по забороні українського слова в царській Росії — стала заборолом і Піємонтom українства в Галичині, що видала тисячі найширших патріотів, що записала своє ім'я золотими буквами на скрижалях нашої історії, — ця Цер-

ква сьогодні в мученичїм, терневїм вінку палає провідним, огненным стовпом для мільйонів і наших православних братів у їхній боротьбі з темнотою, московською потворою.

Сталінські посіпаки кажуть, буцім то Унія, це твір Польщі, як це нераз закидають нам автокефальні, та що тепер уніятська Церква "вертає назад" на лоно "батьківської російської православної Церкви." Тимчасом наша Церква в Галичині ніколи, від чачів князя Володимира до сьогодні, не належала до російської церкви, не підлягала ніколи Москві, не мала ніколи звязки з Москвою. А що Унія — це не твір Польщі, бачимо в попередній статті Дра Муровича.

Унія мала вернути нам правдиву віру католицьку, яку ми ще прийняли за св. Володимира; вона мала нас звязати з Заходом, з Європою, з західною культурою. В

тім і лежить національно-культурне та політичне значення Унії.

Чим була Унія, це ми найкраще знаємо в Галичині. Це був наш бастион, твердиня проти польщини в один бік, а проти московщини в другий бік. Це була українська національна Церква. І тому її тепер Сталін і Москва так завзято нищать. Та знищити її не їх сила. Український нарід з традиції й природи своєї є європейським, є західним, а не орієнтальним народом. Тому погибли Скрипник, Шумський, Хвильовий — хоч комуністи, — бо були “західниками”, бо бодай у культурі шукали звязи з Заходом. А таких є мільйони...

Сотки тисяч скитальців волять терпіти в Західній Європі нужду і голод, чим заживати “раю” під опікою “батька” Сталіна. А Москва так пропадає за ними, тими свідками червоного, кривавого режиму.

Ще є українські емігранти, що пильно стежать, що діється з нашою Церквою, з нашим народом на рідній, не своїй землі. Це ми тут за Океаном, у Канаді, Злучених Державах, Бразилії, Аргентині, Уругваю. Всіх нас повище два мільйони. Це забагато, щоб Москва нас знищила. Руки закороткі.

І на нас, українців в Америці, де маємо сильну церковну організацію, п'ятох єпископів, кількасот священників, кількасот монахів і монахинь, сотки парохій, нижчі й вищі школи, сотки товариств, десятки часописів і т. д., спочиває тепер святий обов'язок підняти бій за нашу Церкву й волю України. Ми тепер у першій бойовій лінії. Зєднаймося сини України під кличем Христа: “Да всі будут едины”, зрошеним кровю св. Йосафата й поведім бій сміло, мужно, твердо, неуступчиво й невтомно, а перемога буде наша. І сповняться віщі слова нашого Генія:

Встане Україна
 І розвіє тьму неволі,
 Світ правди засвітить,
 І помоляться на волі
 Невольничі діти!

ЗМІСТ

	Стор.
Віра кн. Володимира, —	
Т. Коструба	4
Наша укр. віра — це като-	
лицька віра—Др. Мурович	19
Трагедія української Цер-	
кви — о. Д. Попович, ЧСВВ.	48

БІБЛІОТЕКА ДОБРИХ КНИЖОК

в Мондері, Алберта, Канада

поручає отсі книжки:

- В 300-ліття смерти Йосифа Рутського ЧСВВ, київсько-галицького Митрополита 15
- Берестейська Унія, написав о. Ст. Семчук 25
- Душехват, картини з життя св. Йосафата 25
- Історія Церкви на Україні, Др. Ст. Томашівський 1.25
- Церква Українців у Канаді, о. П. Божик, опр. 1.50
- Релігія й Церква в історії України, В. Липинський 60
- Католицьке Життя, о. Е. Теодорович, ЧСВВ, 30 духовних наук, опр. 1.25
- Фатіма, появи При. Діви 10
- Просіть, а дасться вам, молитовник з цілорічною службою, ст. 432, опр. в морокко 2.00

Замовлення слати на адресу:

**Basilian Fathers' Press
Mundare, Alta. Canada.**